

KONSTANTIN SERGEEVICH STANISLAVSKIY HAYOTI VA IJODI

<https://doi.org/10.70728/orien.v07.i06.001>

Abdurashid Madaliyev
Qo‘qon davlat universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada Konstantin Sergeevich Stanislavskiy hayoti va ijodi mavzusida misolar orqali keltirib beradi klassik asarlar ustida ishlash. Ruhiy hatti-harakat kelib chiqishi, badiiy xususiyatlari hamda teatr san‘atida tutgan o‘rni tahlil qilinadi. Konstantin Sergeevich Stanislavskiy (sistemi) rivojlantirishdagi roli hamda klassik asarlarni ustida ishlashda teatr san‘atini boyitishdagi hissiy yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: teatr, muzey, «Slavyanskiy bazar», Gamlet, statist, “sistema” - realistik, teatr estetikasi, zamonlardagi, artistlik, aktyorlar, rejissyorlar

KONSTANTIN SERGEEVICH STANISLAVSKY’S LIFE AND WORK

Abdurashid Madaliyev
Kokand State University

Abstract: This article presents the life and work of Konstantin Sergeevich Stanislavsky through examples, working on classical works. The origin of the spiritual attitude, artistic features and its place in theatrical art are analyzed. The role of Konstantin Sergeevich Stanislavsky in the development of (system) and his contribution to the enrichment of theatrical art in working on classical works are highlighted.

Keywords: theater, museum, “Slavic Bazaar”, Hamlet, extra, “system” - realistic, theatrical aesthetics, contemporary, artistry, actors, directors

Konstantin Sergeevich Stanislavskiy (Alekseev) 1863 yilning 17 yanvarida Moskvada san‘atsevar savdogar oilasida dunyoga keldi. Stanislavskiy bolaligidanoq teatrga alohida mehr qo‘ydi. O‘z tengdoshlari qatori ko‘chada bekorchilikda yurmas, balki kitob o‘qir, teatr yoki muzeyga borar edi. Bunga sabab ularning oilasiga o‘sha davrdagi Moskvaning yetakchi ilg‘or doirasiga kiruvchi ziyolilar tez-tez tashrif buyurishar, mehmonlar davrasidagi suhbatda yosh Konstantin ham ishtirok etar edi. Rasmlar galereyasi tashkilotchisi P.M.Tretyakov, teatr va muzey tashkilotchisi S.I.Mamontov, kitob noshiri M.V.Sabashnikov suhbatlarini tinglagan Konstantin suhbat jarayonidagi voqealarni o‘z ko‘zi bilan ko‘rishni hohlar edi. Shu sabab, o‘z

akasi Vladimir bilan ota-onasi rahnomaligida teatrga tez-tez borib turar edi. Oilaning teatrga bo'lgan muhabbati Stanislavskiyni bolaligidanoq o'ziga rom etib, butun umrini shu sohaga baxshida etishiga sabab bo'ldi.

Teatr san'ati sohasida xususiy faoliyat imkoniyatlarining eng nodir va eng samarali namunasi 1898 yili ish boshlagan Moskva badiiy-hammabop teatr qiyofasida namoyon bo'ldi. Bu teatr barcha xususiy teatrlar diqqat markazida bo'lgan kommertsiya maqsadlarini emas, balki rus milliy ma'naviyati va juda katta mavqega ega bo'lgan teatr san'atini yangi ijodiy yo'lga olib chiqish edi. Moskva Badiiy teatri (MXT) 1898 yil 14 oktabrda «Podsho Fyodor Ioannovich» spektakli premerasi bilan ochildi.

MXTning tug'ilishi uning asoschilarining 1897 yil 19 iyunda Moskvadagi «Slavyanskiy bazar» restoranida bo'lib o'tgan tarixiy uchrashuvlarida ro'y bergan deb hisoblanadi. K.S.Stanislavskiy (Alekseev) va Vl. I.Nemirovich-Danchenko 18 soat davom etgan suhbatlarida bo'lajak teatrning barcha xususiyatlari chuqur muhokama qilinadi. Stanislavskiy so'zlariga ko'ra uchrashuvda «bo'lajak ish asoslari, san'atning o'ziga xos masalalari, badiiy ideallar, sahnaviy etika, texnika, tashkiliy rejalar, bo'lg'usi repertuar yo'nalishlari, o'zaro munosabatlar» muhokama etilgan. Suhbat davomida bo'lg'usi ijodiy truppa tarkibi, uning yosh ziyolilardan iborat bo'ladigan asosi, zalni did bilan, ammo odmi bezatilishi masalalari ham diqqat bilan ko'rib chiqildi. Teatrga rahbarlik vakolatlari va teatr faoliyati mazmunini belgilovchi shiorlar ham o'z tasdig'ini topadi. Adabiy-badiiy xukm chiqarish huquqi Vl.I.Nemirovich-Danchenko, badiiy xukm chiqarish xuquqi Stanislavskiyga berildi. Asosiy shiorlardan biri - «Bugun - Gamlet, ertaga statist, ammo statist sifatida ham u artist bo'lmog'i shart!» edi. Teatr repertuariga kiritiladigan yozuvchi-mualliflar doirasi ham aniq belgilanadi. Bular birinchi galda G.Ibsen, G.Gauptman, A.Chexov milliy hamda jahon mumtoz dramaturglari edi.

K.S.Stanislavskiy 1938 yil 7 avgust kuni Moskva shahrida olamdan o'tgan.

K.S.Stanislavskiy umri mobaynida bor kuch-qudratini san'atga, xususan teatr san'atini rivojlantirish, professional teatr yaratish maqsadida sarf qildi. Nafaqat rus teatri tarixi, uning rivojlanish bosqichlarini, balki jahon teatri rejissurasi, undagi aktyorlar faolyaiti bilan keng tanishdi. Hamkorlikda bir qancha spektakllar yaratdi. O'z ijodiy faoliyatida erishgan muvaffaqiyatlarini, bajargan ishlarini xotirlab 8 tomdan iborat memuar teatr asarlarini yaratib, mazkur asarlari orqali o'z sistemasining mohiyatini tushuntirishga harakat qilgan. U yaratgan "sistema" - realistik san'at bo'lib, barcha aktyorlik va rejissyorlik maktablarining asosiga aylandi. Ushbu sistemada bir qancha artistik avlodlarning tajribasi umumlashtirilib, zamonaviy teatr estetikasining asosiy qirralari shakllangan. Shu tufayli uning ijodiy g'oyalari, estetik dasturi butun jahonda tan olindi.

Uning estetik qarashlari va novatorligi faqatgina teatr bilangina chegaralanmay, balki ijodiy jarayon haqidagi g'oyalari badiiy ijodiyotning barcha yo'nalishlarida qo'llanib kelinmoqda. Estetikaning umumiy masalalarini yechishda, badiiy ijodiyotning psixologiyasini ochib berib, ijodiy jarayonni qanday egallash, inson ma'naviy hayotiga qanday kirib borishning yo'llarini ko'rsatib beradi.

“Stanislavskiy o'zidagi ijodiy ehtiyojlarni qondirish maqsadida sahna san'ati asosining sirlarini chuqur o'rganishga kirishadi. 1900 yil aktyor ijodini o'rganishga bag'ishlangan ta'limini, ya'ni o'zining sistemasini (Stanislavskiy sistemasini) yaratdi. U o'zining sistemi bilan aktyorlarni marionetkaga aylantirib, haqqoniy haqiqatni sahnadan haydayotgan ba'zi dekandent-rejissyorlarga qarshi chiqib, realistik sahna san'atini rivojlantirib, insonning ichki dunyosini to'liq ochib bera oladigan yangi aktyorlik uslublari va texnikasini namoyish etdi. 1912 yil Stanislavskiy L.A.Sulerjitskiy bilan hamkorlikda, o'z sistemasidagi g'oyalarni muqimlashtirib, rivojlantirish uchun MXT-1 studiyasini tashkil etdi. Keyinchalik bu studiyadan ko'plab mashhur aktyorlar va rejissyorlar yetishib chiqdi”.

K.S.Stanislavskiy o'z sistemi bilan aktyorlik va rejissyorlik san'atida buyuk o'zgarish yasadi. Dunyodagi ko'pgina millat san'atkorlari uning hayotbaxsh nazariyalaridan bahramand bo'lishga intildilar. U, o'z kitobiga yozgan so'zboshisini quyidagicha tugatadi: “Biroq kitobimda yozganlarim ayrim davr va o'sha zamon kishilarigagina taaluqli bo'lmay, balki hamma zamon va zamonlardagi artistlik qobiliyatiga ega bo'lgan barcha millatning organik tabiatiga taaluqlidir”.

Stanislavskiy o'z sistemi bilan teatrdan bachkana teatrini, aktyorlik o'yinidan soxtalikni, yuzakilikni, taqlidchilikni, bachkana qiliq qilishni quvib chiqardi hamda mazmundorlik va hayotiylikni o'rnatishga urindi. U, o'zining butun hayotini sahnada tirik inson, jonli obraz, hayotiy haqiqatning tantana qilishiga bag'ishladi. Sahnada ko'pchilik oldida ijod qilganda rolni chinakamiga his etish, tuyg'uni aktyorchasiga, yolg'ondakam qilib ko'rsatmay, balki insoniycha, mantiqan izchillik bilan, maqsadga muvofiq, unumli xatti-harakat orqali paydo qilish Stanislavskiy sistemasining asosiy mohiyatini tashkil etadi.

Stanislavskiy sistemasining yaratilishi aktyorlar, rejissyorlar, teatr pedagoglari uchun qimmatbaho qo'llanma bo'ldi. Sistemada sahna san'ati tabiatining ma'naviy hamda jismoniy elementlari ko'rib chiqilib, amaliy badiiy faoliyatdagi ularning uzviy aloqalari ochib beriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayeva M. "Dramatik teatr va kinoda aktyorlik maxorati" -"Tafakkur qanoti" nashriyoti-T.: 2014.
2. Maxmudova X.-"Aktyorlik maxorati" fani majmuasidan mashqlar matn. -T., 2016 y.

3. Djon Benedikt. “Aktyorning o‘z ustida ishlashi” (K.S.Stanislavskiy)-
Routledge.